

Q

Darwin a Roma

JOAN F. MIRA

Fa pocs dies he tornat a visitar la meua antiga i solemne Universitat Gregoriana, on vaig passar un temps breu de joventut i on vaig rebre el meu primer títol acadèmic. És una visita que faig, alguna vegada, en les meues passejades habituals per la ciutat de Roma, que no s'acaba mai. La Gregoriana, dirigida pels jesuïtes, és com l'Oxford i Cambridge i Harvard de les universitats de l'Església, i els bons pares de la companyia hi solen enviar com a professors els seus membres més eminents en qualsevol camp, i sense manies. Jo, quan hi estudiava, vaig tindre un professor de filosofia marxista (sí, això mateix) que feia tota la cara de Lenin, calb i amb barbata. Sabien tot el que calia saber. Ara, el vell edifici de la Piazza della Pilotta (*pilotta*, tal qual, no és paraula italiana: hi ha qui diu que en aquella plaça es jugava al trinquet en temps dels Borja), al costat mateix la de Fontana di Trevi i de les masses turístiques, ja no està ple de sotanes, sinó de professors amb jersei o jaqueta i de xics i xiques de diversos colors, que deuen ser monges i seminaristes, però que no ho semblen. I en la revista de la institució vaig llegir que hi havien celebrat un congrés important sobre darwinisme i evolució, per commemorar els 150 anys de *L'origen de les espècies*. Amb patrocini dels monsenyors corresponents, i amb assistència de figures ben conegudes d'arreu del món, com ara Lynn Margulis, Jean Gayon, Stuart Kauffman i un bon grapat d'especialistes de tota mena d'ideologies i tendències. Explica la revista que tots van quedar tan amics, científics escèptics, filòsofs, teòlegs i jesuïtes. Inclòs el professor Jacques Arnould, que presentà una anàlisi crítica del cèlebre "disseny intel·ligent", i el teòleg i físic protestant Robert Russell. Això diu el paper gregorià, i la santa casa n'estava molt contenta i pagada. Darwin, si hi haguera estat present, s'hauria quedat bastant sorprès en veure amb quin respecte el tractaven. I per cert, no lluny d'allí, l'església miquelangelesca de Santa Maria dels Màrtirs, a les termes de Dioclecià, església activa i amb misses, estava tota ocupada per una exposició que reivindicava la grandesa de Galileo Galilei. Coses que passen a Roma, i que no passen a València.

Lletres

Aproximació al duc sant

Una biografia de Josep Piera i un llibre divulgatiu s'acosten a la figura de Francesc de Borja en vespres del cinquè centenari del seu naixement

IGNASI MORA

La història més amena i sentida per a saber de què es parlarà en el món cultural valencià el 2010", podria ser un eslògan una mica frívol de l'últim llibre de Josep Piera, una biografia del duc sant que va nèixer a Gandia el 1510. Aquest podria ser el *best seller* de l'any vinent, del 500 aniversari del naixement de Francesc de Borja. Perquè el llibre, publicat per Edicions 62, és d'una pedagogia senzilla i efectiva, darrere de la qual hi ha l'apassionament i la maduresa literària d'un escriptor en cos i ànima com ho és Josep Piera. D'altra banda, l'aspecte religiós hi està tractat des de la postura més respectuosa i realista: adoptant les creences tal com les entenien els personatges del nostre segle XVI.

Culminació d'una recerca

El llibre de Piera, però, no és tan sols el resultat feliç de quatre anys de dedicació plena i obsessiva. Constitueix la culminació d'una recerca de tota una vida, la pròpia de l'escriptor de Gandia. Els de la generació denominada dels setanta van descobrir el passat o la història a què pertanyien com en una pel·lícula de suspens i cadascú traçant la seua via abans de convergir amb els companys literats.

Durant els anys cinquanta, la part més substancial de la història dels valencians estava exclosa dels llibres de text escolars i només restava en la parla que Ausiàs March havia usat en els seus versos, tot i que en procés de degradació i no tenint llunyana l'extinció. Als carrers de Gandia, un institut i un carreró duien el nom d'aquell gran poeta, i del ducat i els ducs d'aquella ciutat es conservava un palau descostrat o la relíquia del duc sant vist des de la visió fosca i morbosa del catolicisme de l'època.

Josep Piera, amb la seua vitalitat inexplicable i curiositat intel·lectual imparabile, s'adonà del tresor que hi havia sota els seus peus, la història que se'ls amagava, als dels setanta, molt més simbòlica que no objectual, per fortuna. El primer filó de la mina l'havien ocultat en el lloc més a la vista o a l'oïda i, per tant, més introbable: brollava incessantment de la parla familiar, del valencià de cada dia, era la mateixa llengua.

Ve de la pàgina 1

I a la recerca del seu estatus culte, de la seua riquesa popular, de trobar una llengua adequada per al dia d'avui, Piera hi dedicaria la resta de la seua vida com a escriptor.

La ruta del passat

Més enllà de l'intimisme líric de la seua obra poètica, l'autor de Gandia ha seguit una ruta literària desenterrant i reivindicant el passat de la ciutat i del país que l'envolta. En la seua obra, ben extensa, ha recuperat els poemes arabi-valencians, bé estudiant-ne les restes de vida i obra, bé fent-ne versions a la nostra llengua. Ha amarat d'estima i sentit la nostra terra, representada sovint pel seu espai mític de la Drova, a través de la infància i la joventut sublimadores i comparant-la i identificant-la amb territoris d'intens prestigi al Mediterrani.

D'aquesta ruta de recerca del passat, també en formarà part la biografia d'aquell que el seu nom era el d'un institut i un carreró de Gandia, i també, l'any 1959, d'uns premis literaris molt comentats, i d'una escultura en honor seu al costat de l'estació de trens, és a dir, *Jo sóc aquest que em dic Ausiàs March*. No tots els escriptors, ni de bon tros, caminen i passen confiants i fent barret amb tothom pels mateixos carrers que els clàssics principals de la llengua comuna. Potser els escriptors concitadans se senten més compromesos amb els seus avantpassats lletraferits i per això Gandia i la Safor s'han convertit en la referència obligada dels nostres clàssics arreu de l'àrea lingüística.

Tanmateix, la terra històricament explorable a Gandia s'acabava amb el trio de primer ordre del nostre segle d'or: March, Martorell i Corella. Després venia un territori pantanós, on es mesclava el principi de deserció i ocultament posterior de la llengua pròpia dels valencians amb

la distribució localista dels personatges de la família valenciana més universal, els Borja, amb la qual cosa a Gandia li pertocava el sinistre Francesc de Borja, duc i sant.

Afrontar la història

Els mateixos de la generació dels setanta que denunciaren i ventilaren als quatre vents la història se-

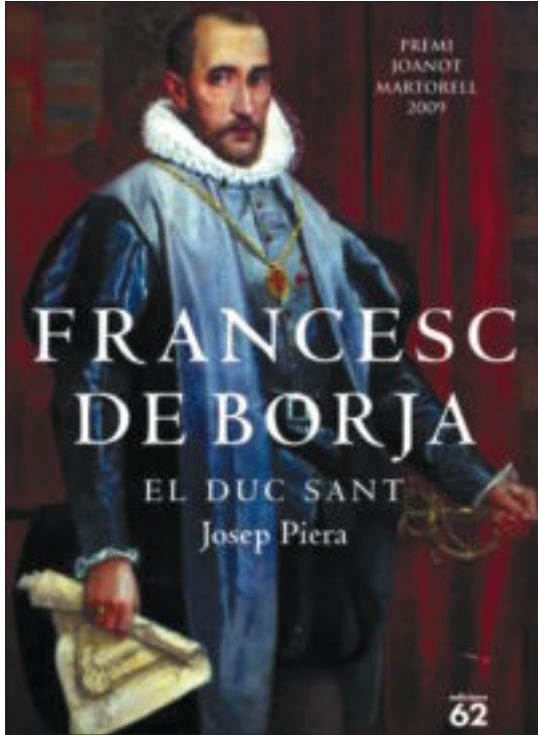
Un personatge, per més gran que siga, no sempre el valorem justament, sobretot si en sabem només quatre tòpics. Piera ens ha capgirat la ignorància. Ha conviscut, com aquell qui diu, amb Francesc de Borja a través d'una documentació immensa i d'una pulsio d'acostament i, al final, d'identificació amb l'ànima del sant de Gandia. El text ens fa can-

Josep Piera el XXXI Premi Joanot Martorell de Gandia amb la biografia esmentada i, segons les bases, ja editada, es presentava en aquella ciutat un altre llibre borgià, que anuncia tot un seguit d'activitats al voltant de la figura de Francesc de Borja per a l'any que ve, el 500 aniversari del seu naixement. De gran format, luxosament il·lustrat i publicat per

l'editorial Bromera, és un llibre institucional, en la presentació del qual participaren José Manuel Orengo, alcalde de la ciutat, i els autors, els ja mencionats La Parra i Piera, a més de l'historiador de l'art Ximo Company. Aquesta obra recull un estudi sobre els Borja de La Parra, una visió del duc sant de Piera i un treball sobre la iconografia borgiana de Company, per aquest ordre.

Benvinguts si guen tots els textos, tots els coneixements sobre el duc sant i els Borja! Mirem-nos en l'espill de

la nostra història, en tots els components, sense oblidar-ne o marginar-ne cap, finalment. Som això, el resultat d'un grup de personatges i d'una munió d'uns entre tants. El present i el futur passen per nosaltres, però tenen el rumb dels nostres avantpassats, els personatges i la resta. Josep Piera n'ha retratat interiorment un dels més grans, si no el més gran. Ho ha fet amb passió, amb l'instrument que més ens aproxima als altres. En l'intent de comprensió, de transcriure la personalitat de Francesc de Borja, no ha amagat res, ha donat per fetes les idees i les creences del duc sant. Tanmateix, no pretenia enlitzar aquestes idees i creences, sinó fer-nos assequible la qualitat humana d'aquest personatge ara tan nostre. Aquesta ha sigut la virtut que més li hem de reconèixer, a Piera, en els seus quatre anys de dedicació a Francesc de Borja, virtut sense la qual s'esborra el passat i, alhora, fa inviable el present i el futur, és a dir, la virtut de la tolerància.

Cobertes del llibre de Josep Piera (Edicions 62) i del volum col·lectiu (Edicions Bromera) sobre Francesc de Borja.

pultada, repudiaren els qui van iniciar l'època de la decadència: l'aristocràcia local, especialment qui participà activament en la Contrareforma i un dels responsables de la religió que ens vam engolir durant els nostres primers anys de vida. Però qui s'aboca al passat,

El llibre ens mostra un personatge descomunal, fins ara desterrat a un erm ranci i beat

acaba trobant-ne les contradiccions i les contrarietats. Llavors només hi ha dues solucions: o fugir o fer-hi front. Josep Piera, per fi, pels volts dels seixanta anys, es decidí a entrar en terra estranya, ni més ni menys, en la vida de Francesc de Borja. No eixirà indemne d'aquesta aventura, ni ningú dels qui hem llegit o llegiran la seua biografia sobre el duc sant.

viar radicalment de perspectiva i ens porta a entendre la humanitat sencera del Borja duc i sant. Un historiador no hauria pogut escriure un text semblant, es deu a uns principis metodològics que li ho haurien impedit. Un escriptor s'ho pot permetre tot, fins i tot arriscar-se a revelar les intimitats més abismals d'un ésser humà que acaricia la grandesa de la divinitat.

Francesc de Borja. El duc sant mostra un personatge descomunal que, fins ara i tret dels estudis rigorosos de l'historiador Santiago La Parra, principalment, la generació dels setanta havia desterrat a l'erm ranci i beat del catolicisme franquista. En tot cas, tant el sant com la resta de la família Borja havien servit a Gandia per a fer un grup escultòric a càrrec de Manuel Boix i algun eslògan reivindicatiu de l'expansió dels noms de la família valenciana més universal.

La tolerància

El 27 de novembre passat, al cap d'una setmana exacta de guanyar

Han passat 26 anys des de l'aprovació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV) i sembla mentida que alguns passatges de la cançó del Tio Canya tinguin vigència encara. L'esperit de la recuperació i la normalització de la nostra llengua, de la llengua del Tio Canya, està per damunt d'acords polítics, negociacions sindicals i esborranys de lleis. Per damunt de tots aquests paradigmes hi ha els drets dels ciutadans i les ciutadanes, en aquest cas els drets lingüístics reconeguts en el marc legal.

Encara a hores d'ara, al cap de tots aquests anys, les denúncies al Síndic de Greuges, a les delegacions del Govern i a la nostra oficina de drets lingüístics sobre agressions, menyspreus i discriminacions envers l'ús de la llengua pròpia són quasi diaris. La conclusió és que, al cap d'un quart de segle, malgrat les disposicions i els fins declarats, encara es permet una falta notòria de normalitat social del valencià.

Valencià i requisit

DIEGO GÓMEZ

La llengua pròpia no deixa de ser una llengua de rètols simbòlics i no la d'ús normal i habitual.

Malgrat que la LUEV fixa que tot el personal de les administracions i dels serveis corresponents que atenen el públic han de tenir el "coneixement suficient del valencià", a hores d'ara encara no hi ha hagut cap desplegament legal que ho porte a la pràctica. En cap oposició o concurs (tret dels tècnics lingüístics), no s'hi ha hagut de demostrar cap grau de coneixement del valencià. Encara pitjor: de les dades oficials de la Generalitat es conclou que només en un 1,2 % de les places d'aquesta administració se n'ha requerit el coneixement, cosa molt més greu, perquè una bona part del personal de les administracions ha assolit, pel seu compte, una compe-

tència lingüística en valencià que després no practica, perquè la Generalitat i les altres administracions ni la valoren ni l'apliquen.

El Govern valencià ha engegat recentment el projecte d'una nova Llei per a l'Ordenació i Gestió de la Funció Pública Valenciana, que és el text legal en què cal establir la regulació del coneixement del valencià com a requisit per a accedir a un lloc de treball en qualsevol administració valenciana. Remarquem que aquest requisit és general en totes les comunitats autònomes amb llengua pròpia. El País Valencià n'és l'excepció: l'única que no valora la seua llengua com a determinant per a administrar-se i servir els ciutadans i les ciutadanes, l'única que no té el requisit lingüístic per a accedir a

un lloc de treball públic.

Des d'Escola Valenciana, pensem que tot l'esforç normalitzador de l'escola no té continuïtat en la resta d'àmbits socials. Pensem que els valencians i les valencianes no podem esperar un quart de segle més per a reconèixer la necessitat del requisit lingüístic en totes les administracions. La situació social actual no és la mateixa que la de l'època en què es va aprovar la LUEV, el valencià s'ha fet major d'edat i a hores d'ara hi ha un cert consens lingüístic que permet avançar pel que fa al desenvolupament i al compliment de la llei. Perquè el valencià és de llei, perquè cal respectar els nostres drets lingüístics i perquè el Tio Canya ha de tornar a València i veure que pot expressar-se i ser atès en la seua llengua, la que el seu besnét aprén a escola. I perquè ara més que mai dir que sí al valencià equival a requisit lingüístic.

Diego Gómez es president d'Escola Valenciana, Federació d'Associacions per la Llengua

L'INQUIET

Premi al llargmetratge 'Tres dies amb la família'

EL PAÍS

El joc d'aparences d'una família benestant que tracta de no fer explícits els problemes que, d'altra banda, l'afecten d'una manera clara, és l'argument del llargmetratge *Tres dies amb la família*, de Mar Coll, que va guanyar dissabte passat el primer premi del festival L'Inquiet de cinema en valencià, que es va celebrar a Picassent.

En l'apartat de documentals, l'obra guardonada fou *Moriscos, els valencians oblidats*, una producció d'InfoTV firmada per Sergi Tarín, Vicent Peris i Esther Albert. El documental fa un recorregut pels llocs més emblemàtics de la presència morisca al territori valencià.

EL MICALET

Homenatge a Enric Solà i al col·lectiu Salvem el Botànic

EL PAÍS

La Societat Coral el Micalet celebrà dissabte passat a València l'acte dels seus premis. El registrador Enric Solà i Palerm, especialista en dret foral, fou guardonat amb el Miquel d'Honor individual i Salvem el Botànic, amb la versió col·lectiva. Al llarg de la nit va actuar el cantautor Miquel Gil i es van lliurar el premi de composició Matilde Salvador, que guanyà José Miguel Campos; el d'experiència pedagògica, que fou per a l'escola La Gavina; el de dramàtica, que guanyà Olga Bessolí, o el d'investigació, que obtingué Albert Toldrà pel llibre *Dona, dimoni i sexe a l'Edat Mitjana*.

BERNAT CAPÓ

Un estudi de les cobles guanya el premi de cultura popular

EL PAÍS

L'onzena edició del Premi Bernat Capó de difusió de la cultura popular fou lliurat divendres passat al Teatre del Centre Social de Dénia. El guanyador fou Aureli Puig i Escó (Coves de Vinromà, 1937) amb el llibre *Mengem i cantem. Cobles amb motivacions agrícoles i gastronòmiques*, un estudi sobre una concreta varietat del cant popular que recopila més de 800 cobles de tot l'àmbit lingüístic del català. El mateix Bernat Capó va fer entrega d'un premi al qual havien concorregut una quinzena d'originals. L'assaig guanyador serà publicat per Edicions del Bullent.